

Darko Šimičić

Razgovor s Mladenom Stilinovićem

DŠ: Radovi koje si napravio u posljednjih nekoliko godina okupljeni su pod nazivom »Eksploatacija mrtvih«. Na što se taj naslov odnosi?

MS: Eksploatacija mrtvih odnosi se na više različitih stvari unutar ove izložbe. Prvo, na eksploataciju mrtvih slikarskih poetika, na suprematizam, socijalistički realizam i geometrijsku apstrakciju. Drugo, na eksploataciju mrtvih znakova: za mene su ti znakovi mrtvi jer su izgubili značenje, ili je to značenje toliko prozirno da je za mene mrtvo. Naravno, za druge ti znakovi nisu mrtvi. Treće, znak križa i znak zvijezde prvobitno su predstavljali čovjeka, zatim su postali znakovi kojima se koristila vjera i ideologija u svoje svrhe, a danas – ovo je osobna interpretacija – ja ih vidim kao znakove na grobljima, to jest, ne mrtve znakove nego znakove smrti. To bi se u jednoj drukčijoj analizi moglo reći za crnu i crvenu boju. Još nešto: eksploatacija mrtvih podrazumijeva i jednu praksu vjere i ideologije, a osamdesetih godina i dijela umjetnosti, to jest eksploatairanje mrtve vjere, ideologije i slikarske poetike na najneodgovorniji, najagresivniji, najdosadniji način. Tako ja preuzimam tu praksu i radim jedan dio tih radova (jedan dio ne). Ja ništa ne izmišljam nego jednostavno preslikavam takvu praksu. Naravno, kad vjera, ideologija ili umjetnost žele »oživiti« neku mrtvu vjeru, ideologiju ili umjetnost, ne govori se o eksploataciji mrtvih već o revivalu, tradiciji, nostalgiji, zanatu... Naravno, sve je to istina, ali ako se želi eksploatairati mrtvac, mislim da je potrebna svijest o brutalnosti takvog čina i mrtvilu mrtvacu, a također da se taj čin odnosi na onoga tko eksploataira mrtve. Nema umjetnosti bez posljedica.

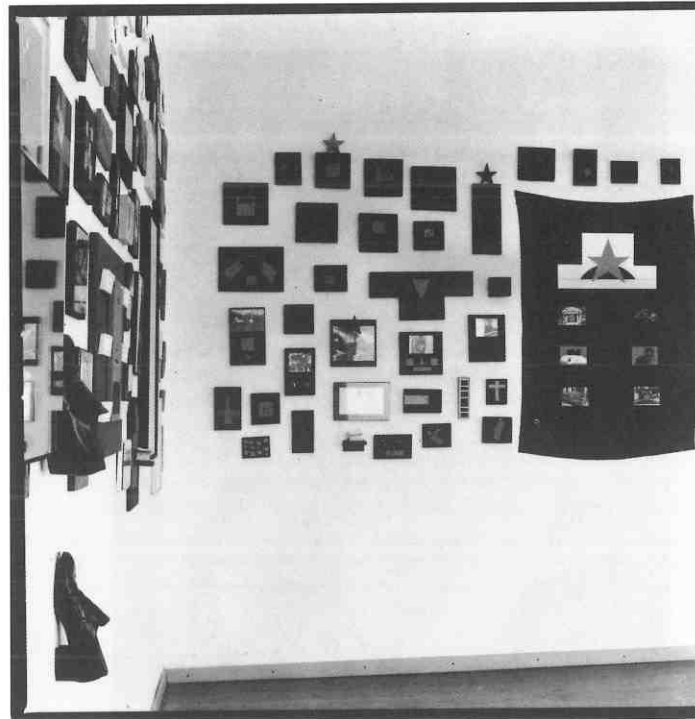
DŠ: Je li sve pokazano na ovoj izložbi jedan rad ili...?

MS: Ovako predstavljeni na ovoj izložbi ti radovi čine cjelinu, iako ja i dalje radim na njoj. Naravno, pojedine slike ili skupine slika mogu se izlagati posebno (već sam ih izlagao), samo one tada gube, jer nemaju niz drugih slika, objekata, fotografija i tekstova koji im pomažu u očitavanju. Jer na ovoj izložbi jedan rad pomaže drugome, jedan rad osporava drugi, ironizira, zavodi, mistificira, denuncira... tako da ja ovu izložbu smatram jednom cjelinom, ali pojedine slike...

DŠ: Dio radova odnosi se na preslikavanje ideološke i umjetničke prakse. A drugi?

MS: Drugi dio radova moja je osobna interpretacija, gotovo minimalna, istih tih poetika i znakova. Ti se radovi ne razlikuju na prvi pogled od drugih radova, tako da se nekom tko površno gleda izložbu može činiti da je sve rađeno na isti način, da je sve jedno te isto. Ova izložba, za koju smatram da govori o slikama u slikama, mislim da govori i o izložbi u izložbi (to se tiče i prostora izlaganja). Ovako kazano čini se kao neka retorika, ali ja sam se i u prijašnjem radu, pa i u ovom, bavio pitanjem ponavljanja. Što, kako i kada ponavljamo određene stvari? Koliko je ponavljanje svjesno? Je li ponavljanje jedini oblik učenja? Što učimo ponavljanjem? Ponavljanje? Molitvu? Gdje čovjek uči ponavljanjem, a gdje se gubi kao ličnost u ponavljanju? Je li ponavljanje oblik smrti? U ovoj izložbi ponavljaju se znakovi, fotografije, boja, a i cijela je izložba neko ponavljanje prošlosti. Mrtvo.

Mladen Stilinović:
Eksploatacija mrtvih

DŠ: Osim slika koje su po motivima, tehnicu (akril na daski) i malom formatu vrlo slične, upotrebljavaš i neke druge materijale. Koji su to materijali?

MS: Kad se slika u jednom »stilu«, sadržaj se pojedine slike gubi, i čini se da tu nema različitih sadržaja nego da se stvari ponavljaju i variraju. Svjestan sam toga, a dio odgovora zašto tako radim nalazi se u temi o ponavljanju. Drugo, ostali materijali na izložbi (tekstovi, sako, kravate, perje, staklo, fotografije, svila, kolači) mislim da na svoj način upućuju na pažljivije gledanje slika, a u tekstovima i fotografijama nalaze se »neke odrednice« kako očitati slike. Svi materijali na izložbi tretirani su rekao bih direktno u njihovu najočitičijem obliku. Može se nekome činiti banalno slikati na kravati, ali ja mislim da je banalnost ili očigledna glupost pojedinih stvari i slika vrlo važna za cijelu izložbu. Znam da treba učiniti stanovit napor da se »izjednače« slike i kolači, slike i kravate, itd. (ova izložba podrazumijeva osim poznavanja suprematizma i socijalističkog realizma poznavanje vizuelne umjetnosti do danas) i da se dobije stanovit dojam o tom prožimanju. To govorim zbog toga što se dio ljudi osvrće na slike, dio na ostale materijale, nitko da baci tortu u lice slike.*

DŠ: Motivi na fotografijama koje ovdje upotrebljavaš obavezno su kolektivni rituali (sahrane, radne akcije). Zašto?

MS: Kolektivni rituali centralno su mjesto odakle se manipulira znakovima, i zato sam izabrao fotografije tih rituala kako bih svoju manipulaciju znakovima vratio na mjesto manipuliranja. Kolektivni rituali podrazumijevaju neko jedinstvo, nekakvo emocionalno zajedništvo. Znakovi, riječi, boje, inscenacija ne mogu više prenijeti neko emocionalno zajedništvo, tako da ti rituali postaju samo slike zajedništva. Kliše. Priča. Pljeskao sam i ja kao i svi drugi dok me ruke ne bi zaboljele** pa osim pljeskanja nisam znao više ništa naslikati.

* neizvedena akcija

** neizvedena performanca

DŠ: Je li znak mrtav? Ti se njime koristiš u dvostrukom smislu: i kao mrtvim i kao živim, koji ima moć da nešto prenese.

MS: Znak je mrtav, on uistinu više ne funkcionira, ali je paradoks u tome da ono što predočuje nije mrtvo. Mrtvilo znaka neki je oblik moje slobode, slobode baratanja znakom, slobode da se izborim za nekakav govor lišen terora prošlosti. Ali to je govor o praznini, evo zašto. Znakovima ne možemo baratati kao vrijednostima koje posjeduju bilo kakvu emociju, jer je »znanje« o njima jače od bilo kakve emocije. To dvostruko mrtvilo znaka, ta nemogućnost govora, to brbljanje, pokazuje ovi radovi. Ovako postavljeni znakovi, boje i ostali materijali ne pričaju priču. Priče nema. Ona se rastvorila u ne-redu u niz proturječnih priča o smrti.

DŠ: Kako si došao do prostora za izložbu?

MS: Neko vrijeme nisam znao gdje bih izložio taj rad, i tako sam razmišljao i tražio neki prostor. Jednog dana, u šetnji, vidio sam radničku baraku-kantinu i pomislio da bi taj rad bilo interesantno izložiti u takvu prostoru. Ideja nije da se ukrasi taj prostor ili da se radnicima približi umjetnost. Galerija je – rekao si, »hajde da se pravimo da je neutralna«

– na neki način neutralna jer nema nikakvih referenci, osim na umjetnost, a to u Zagrebu znamo što znači. Sve su komponente poznate. U ovakvu prostoru radničke barake stvari se mijenjaju, dolazi do niza interakcija između prostora i mog rada, niza pitanja, sukoba, itd... Kako funkcionira rad u tako brutalnom prostoru, brutalnom i po izgledu a i po onome što znači? Ima i drugih stvari, jer taj rad mijenja kantinu u galeriju, i ta lažna kratkotrajna travestija također me zanima, i svjestan sam njezine lažnosti. Kad sam rekao da nisam želio ukrasiti prostor, mislio sam kako cijela ta operacija nije nikakva intervencija u taj prostor, nije olako smišljena, nije želja za povredom prostora, ni za samodopadljivošću, već je to bila jedna odluka bolna i prosta. Jer takva radnička baraka-kantina brutalan je, prljav, očajan, ali (bez ikakvog idealiziranja) za mene jedan intaktan, gotovo sveti, prostor.

P.S. Kad vidmo kolače na izložbi, odmah se nasmijemo, iznenadimo, a možda i raznježimo, a kad vidimo sliku, jedva da je primjećujemo; i onda se postavlja pitanje: Što rade te slike na izložbi? Gdje su kolači?

Mladen Stilinović

Željko Kipke

Estetika gustog postavljanja slika

Mladen Stilinović: *Eksploatacija mrtvih 1984–1988.*

Pokušaj pretvaranja radničke barake-kantine u sobu konstruktivizma, na žalost, nije realiziran, što ipak ne znači da je Galerija proširenih medija upotrijebljena u svrhu odstupnice ili zamjene unutar četvorogodišnjeg plana eksploatairanja mrtvih, kako inače Mladen Stilinović imenuje svoj umjetnički program. U »prljavom, očajnom, brutalnom ali intaktnom« ambijentu radničke svakodnevice ta bi intervencija dakako izravnije dirala u neobične aspekte jedne metode – estetike gustog postavljanja slika – koji su razmjerno manje uočljivi i infektivni u konstelaciji galerije. Poznato je da njezini korijeni sežu dublje ispod vremenske granice ruske revolucionarne umjetnosti te da se zapravo tiču arhetipskog ponašanja čovjeka koji u skućenim odajama svoje privatnosti obavezno izdvaja jedan kut ili dio zida gdje će, u tradiciji gusto poredanih slika, raspravljati s vlastitom prošlošću, tj. gdje će, i ne znajući, »eksploatirati mrtve«. Uz dužno poštovanje spram svijetlih mjesta ruskoga umjetničkog eksperimenta, prema »egzistencijalističkoj filozofiji« koja je avangardnom jurišu ostavila u nasljeđe svetu monumentalnost ikonostasa, dakle pored povijesnog pedigreea *estetike* GPS-a, ovaj drugi, privatni, utvrđen patnjom ljudskog življenja, mnogo je intrigantniji i poticajniji. U njemu je Stilinović, možda čak nesvjesno, osjetio jako magnetsko polje, zbog čega su se arhetipske krhotine jednog radničkog svetišta, barem na idejnoj razini ako ne javno na fizičkom planu, mogle dovesti u značajnu vezu s općim mjestima novoga plastičkog jezika. Koristeći se vizuelnom efikasnošću crvenih i crnih kvadrata,

pravokutnika i križeva, šturom ali za oči promatrača probojnom scenografijom suprematizma i konstruktivizma, stavljajući ih u kontekst javnih rituala, sjednica, sprovoda, radnih akcija... među formacije koje se ciklički ponavljaju, Stilinović se istodobno našao s druge strane provalije, u lancu privatnih trezora prošlosti. Umjetnik koji je formalno prije deset godina oslobodio prolaz između privatnog i javnog, pretvorivši vlastiti stan u jednodnevnu galeriju, danas »mrtvilom mrtvaca« zbunjuje kompaktan prostor Proširenih medija, ostavljajući zapravo fizički dokaz o sebi kao »zalud-graditelju«. Zbijeni redovi predmeta na bijelom zidu – u slučaju M.S. slike, kravate, kolači, odijela, fotografije – slijede mehaniku teatra, čega je kvalitetu uočio već Maljevič i dobro je iskoristio u slavu suprematizma, a s kojom trenutno Neue Slowenische Kunst sublimira patos nacionalnog ponosa. I prvi i drugi, svjesni da je mehanizam GPS-a temeljna šifra u ekonomiji hramova mističnog i religioznog iskustva, ipak apeliraju na tradiciju individualnih ponašanja, na mehaniku narodnog običaja što traje vjekovima bez vidnijih oscilacija, budući da je privatni teatar sjena ili »mrtvih znakova« točka okupljanja, referentno mjesto za dijalog, i s prošlošću i s budućnošću – drugim riječima, krhka granica gdje vrijede zakoni vječne sadašnjosti. Da je smisao te *estetike* dalekosežan, potvrđuje činjenica da je s njom jugoslavenska ekipa na prošlogodišnjem *trigону* u Grazu, na međunarodnoj izložbi pod nazivom *Übergänge*, trasirala snažan umjetnički front.

Uslijed razmišljanja o biću specifičnog likovnog djelovanja Stilinović se izložio vjetrometini, zbog čega će s nekom ironijom konstatirati kako se njegove slike i riječi vladaju suprotno očekivanju te se premeću u ne njegove slike i ne njegove riječi. Dakle, s ulaskom u zonu sumraka bio je kadar razaznati sedam desetljeća stari sektor ruske vizuelne revolucije u radničkoj baraci. Izložba u Galeriji proširenih medija druga je strana medalje; to je zapravo antipriča u skladu s iskustvom o nemogućnosti potpune kontrole vlastitih djela, djelomično priznanje i mirenje s atipičnim osobinama proizvedenih predmeta. S druge strane, izložba je monumentalna posljedica, jer, kako kaže njezin autor, »nema umjetnosti bez posljedica«, a svoj dignitet ima zahvaliti jednoj dobro zamišljenoj utopiji.